

Юридичні науки

Козак Крістіна Сергіївна

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Анотація. У цій статті аналізуються основні, тобто базові права людини - на свободу та особисту недоторканість.

Ключові слова: право, життя, людина, обов'язки, свобода, недоторканність, втручання.

Постановка проблеми. Права і свободи людини і громадянина – це правові можливості (надбання), необхідні для існування і розвитку особи, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів.

Згідно спрямованості потреб особи щодо сфери суспільних відносин право на свободу та особисту недоторканність відноситься до особистих немайнових фізичних прав і свобод людини, тому що воно забезпечує природне існування фізичної особи. Таким чином, необхідним є їх вивчення задля подальшого практичного втілення зібраних міркувань з цього приводу.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Права людини - правове явище, яке потребує постійних змін та вивчення. Воно завжди є актуальним. Існує багато правових позицій щодо невід'ємності та значимості деяких людських прав. Дослідженням даної тематики займалася низка науковців, зокрема:

Мета статті полягає у дослідженні двох основоположних прав людини - прав на свободу та особисту недоторканність.

Виклад основного матеріалу. До загальних положень конституційного устрою суспільства і держави належить те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються Конституцією України найвищою соціальною цінністю.

Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Згідно Ст. 288 та 289 ЦК України забороняються будь-які форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу. Фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню [1].

Право людини на свободу та особисту недоторканність виступає однією з системоутворюючих засад в процесі творення при розробленні окремих законів та підзаконних нормативно – правових актів, які регламентують ті чи інші види соціальних відносин.

Таким чином, вищезазначене право закріплюється в Україні на основі наступних державних нормативно-правових актів та міжнародних договорів:

Конституція України (Ст. 29) [2].

Цивільний Кодекс України (Ст. 288, Ст. 289).

Загальна декларація прав людини — декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року (Ст. 3) [3].

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права — пакт Організації Об'єднаних Націй, в основу якого покладено Загальну декларацію прав людини. Прийнято 16 грудня 1966 року, набув чинності 23

березня 1976 року. Пакт є міжнародним договором і має обов'язкову силу для 167 держав-учасників, станом на квітень 2010 року [4].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини. Конвенція набула чинності 3 вересня 1953 [5].

Дотримання, реалізацію та покарання за порушення права людини на свободу та особисту недоторканність гарантує держава та її чинне законодавство.

Під гарантіями прав і свобод громадянина розуміється система загальних (політичних, економічних, духовних та ін.) і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень. Згідно зі Ст. 101 Конституції України інституціональним гарантом прав і свобод людини є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [2]. Крім того, вагомою гарантією конституційних прав та свобод в демократичному суспільстві є доступ до конституційного правосуддя. Так, Конституційний Суд України чітко визначив, що процедура офіційного тлумачення Конституції і законів України за запитами фізичних і юридичних осіб виступає ефективним засобом захисту прав і свобод людини і громадянина. Разом з державною гарантією існує міжнародно-правова, яка надається особі відповідними міжнародними судовими установами чи відповідними органами міжнародних організацій, членом яких є Україна, після використання всіх національних засобів правового захисту. До таких міжнародних структур, що захищають право на свободу та особисту недоторканність належать:

Європейський суд з прав людини, створений згідно зі ст. 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Комітет ООН з прав людини, який уповноважений приймати та розглядати повідомлення від осіб чи груп осіб про порушення прав, передбачених Міжнародним пактом про громадянські та політичні права згідно зі ст. 1 Факультативного протоколу цього Пакту.

Комітет ООН проти катувань, створений згідно з Конвенцією ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р.

Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, який уповноважений розглядати повідомлення стосовно порушення прав і свобод, передбачених

Конвенцією про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, відповідно до ст. 1 та ст. 2 Факультативного протоколу до цієї Конвенції. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

- законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;
- законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;
- законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;
- затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

- законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;
- законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Висновки. Отже, право на свободу та особисту недоторканність виникає із дій осіб, що передбачені актами чинного законодавства. Підставами виникнення прав на свободу та особисту недоторканність, зокрема, є: договори та інші правочини; створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності; завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; інші юридичні факти.

Щодня правова база України поновлюється новими джерелами права, що доповнюють та розширюють права людини, зокрема, право на свободу та особисту недоторканність, тому можна зазначити, що перелік нормативного закріплення цього права є невичерпним, як і перелік установ, що гарантують його дотримання, реалізацію та покарання за порушення. Крім того, досліджується позитивна та прогресуюча пертурбація регламентації права в Україні, що є гідним показником стрімкого розвитку демократичних прав та свобод.

Література

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1996р. № 995_043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
5. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004